

Femenines, feministes i femelles

Marta Pessarrodona
*Donasses. Protagonistes de la
Catalunya moderna*
Destino, Barcelona, 2006
296 pàgs.

Ningú no pot negar a Marta Pessarrodona el mèrit de la seva llarga trajectòria com a poeta, com a traductora i com a feminista. Per qüestions estrictament cronològiques, ella s'ha saltat la primera fase de la «subcultura» —entesa com a cultura oprimida, no pas de segona fila— de la literatura de dones, que Elaine Showalter va qualificar el 1977 de «femenina». És la fase caracteritzada per la còpia dels models literaris masculins i per l'apogeu del pseudònim viril. La segona fase, la «feminista», correspon al desvellament de la consciència pròpia i a la reivindicació dels drets de les dones i dels d'altres col·lectius, fase en què Pessarrodona va participar de manera activa, juntament amb moltes altres dones, a partir dels últims anys del franquisme i que va culminar amb la celebració de les I Jornades Catalanes de la Dona del 1976. En la tercera fase, que Showalter qualifica de «femella» i en la qual ja fa uns quants anys que ens trobem, l'escriptora no tan sols és dona sinó que vol ser-ho i es mira la realitat des de la seva perspectiva femenina, sense complexos. Em remeto a la Nadala del 2005, que publica puntualment la Fundació Lluís Carulla, on Pessarrodona explica amb més deteniment la teoria de la crítica nord-americana, amb les referències a Northrop Frye que fan al cas.

Les *Donasses*, doncs, no s'han improvisat ni surten del no-res. Al darrere d'aquest llibre hi ha la idea reivindicativa de donar veu a vint-i-dues dones que han tingut un paper rellevant en la Catalunya de finals del segle XIX i de tot el XX, amb la ferma voluntat de proporcionar models femenins vàlids per a les generacions presents i futures. La traducció i l'estudi constant i ininterromput de l'obra de Virginia Woolf, els diversos retrats de dones escrits per a l'Institut Català de la Dona (amb fotografies de Pilar Aymerich) i el més recent *Mercè Rodoreda i el seu temps* (Rosa dels Vents, 2005), avalen la capacitat de Marta Pessarrodona per biografar dones —artistes, escriptores, ministres...— amb expectatives d'èxit, que són confirmades del tot amb la lectura del volum.

Al darrere de *Donasses* hi ha també la voluntat d'explicar la història del nostre país tot seguint la línia contínua que arrenca de la primera biografiada, Dolors Monserdà (1845-1919), defini-

da com la primera novel·lista en llengua catalana i la primera feminista pública, i que acaba no pas casualment amb Montserrat Roig (1946-1991), que va tenir un paper cabdal en el seu moment com a novel·lista i com a feminista, com és prou sabut.

Com que les *Donasses* pertanyen a la fase «femella» de la literatura, a l'autora no li fa cap mena de por posar com a model un home, i dels grans. Només començar la seva breu nota introductòria, Marta Pessarrodona al·ludeix als *Homenots* de Josep Pla, tot confessant, això sí, que no pretén ni emular-lo ni convertir-se en un epígon seu. Però malgrat aquest reconeixement del saber del mestre, els *Homenots* i les *Donasses* tenen almenys dos punts en comú. El primer és la idea en si, la de fer una

apologia de diverses personalitats que han marcat la trajectòria de Catalunya en els últims dos segles. El segon és l'autoritat moral que tant Pla com Pessarrodona tenen per explicar uns personatges i uns esdeveniments a partir de la seva pròpia experiència. Tant als *Homenots* com a les *Donasses* se'ls poden aplicar aquelles paraules del començament del *Convivio* (I, II), que justifiquen, segons Dant, les dues úniques raons que permeten que una persona parli d'ella mateixa davant dels altres: la primera es presenta si la persona en qüestió s'ha de defensar d'alguna greu acusació —com és obvi, no es tracta pas d'això. La segona es produeix quan del que explica se'n pot extreure algun ensenyament, o més ben dit, una «*grandissima utilidade per via di dottrina*».

Marta Pessarrodona sap condensar en poques pàgines —possiblement perquè és poeta i no novel·lista— la personalitat i l'obra de les dones que ha triat retratar per convertir-les en éssers vius, humans i de vegades contradictoris. Paulina Pi de la Serra, per exemple, emergeix com una «presència delicada i somrient», vers de Carner que recull l'incertat títol del capítol. Maria Aurèlia Capmany ressalta per la seva contundència i, alhora, per la seva feblesa. Hermínia Grau Aymà sobresurt per la seva intel·ligència i capacitat de seducció, continguda sempre dins d'uns límits. Aurora Bertrana emergeix pel seu esperit aventurer...

El mèrit més gran de *Donasses* és que ens permet crear-nos una imatge de les dones biografiades a partir de la subjectivitat de la dona que les explica. És evident que la subjectivitat sempre és discutible i substituïble per una altra, però és només a partir de l'ús conscient de la pròpia veu que un altre personatge pot esdevenir entranyable, proper i atractiu per al públic lector. Que l'opció que ha triat Marta Pessarrodona és correcta ho demostren les repetides edicions que ja s'han fet del llibre.

A *Donasses* li podem fer un fàcil retret: per què precisament vint-i-dues i per què precisament les que s'han triat? Josep Pla hi respon sense dubtes. El ciri és curt i la processó llarga, com diu en el prefaci a la segona sèrie dels seus *Homenots*. Les *Donasses* també es mereixen una segona part.

